

ПРАВОСУБ'ЄКТНІСТЬ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА В ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ

Поділ юридичних осіб на юридичних осіб публічного та приватного права, на думку деяких вчених, пов'язаний із поділом права на дві галузі (приватну та публічну), що в західних країнах розглядається як основоположне, зумовлене природою суспільних відносин, що регулюються [1]. Публічне право регулює відносини між органами влади і між ними і приватними особами і спрямоване на захист інтересів усього суспільства. Приватне право регулює відносини між приватними особами (фізичними і юридичними) і забезпечує їхні приватні інтереси [2, с. 23]. Публічне право, на думку О. І. Харитонової, – це така правова сфера, в основі якої лежать державні інтереси, тобто сама побудова та діяльність держави як публічної влади, регламентація діяльності державного апарату, посадових осіб, державної служби, кримінальне переслідування правопорушників, кримінальна та адміністративна відповідальність тощо – інститути, що побудовані у вертикальній площині, на засадах влади і підпорядкування, на принципах субординації [3, с. 19-92].

Інші супротивники поняття юридичних осіб публічного права у правовій науці пострадянських держав, категорично заперечуючи існування поняття юридичних осіб публічного права, визначають, що поняття «юридичні особи» є цивільно-правовим поняттям. Правовий статус юридичної особи визначається цивільним законодавством, відносини з участю юридичних осіб за своєю природою носять приватно-правовий характер і в силу цього регулюються нормами цивільного законодавства [4, с. 51]. Виключно цивільне право уповноважена надавати всім бажаючим, у тому числі державі та її органам організаційно-правові форми юридичних осіб [5, с. 30].

Ібрагімова Т. та Асьянов Ш. вважають, що навіть державні юридичні особи повинні бути створені за правилами цивільного права, є рівноправними учасниками приватноправових відносин і немає необхідності введення спеціального поняття юридичних осіб публічного права [6]. Однак, участь держави в приватноправових відносинах вносить певні «елементи публічності», проте не надаючи підстави для розробки спеціального поняття [7].

Блащук Т. В., зазначає, що серед юридичних осіб юридичні особи публічного права мають особливий статус [8, с. 51]. Однак, стаття 82 Цивільного кодексу України встановлює, що на юридичних осіб публічного права у цивільних відносинах поширюються положення Цивільного кодексу, якщо інше не встановлено законом. Таким чином,

виступаючи як суб'єкт цивільних правовідносин, юридична особа публічного права користується такими ж правами і несе такі ж обов'язки, як і інші суб'єкти цивільного права. Саме цим наголошується на специфічній рисі цивільного права, зумовленій на основній властивості цивільно-правового методу регулювання – рівності суб'єктів цивільних правовідносин.

Зубар В. М. зазначає що основним критерієм для класифікації юридичних осіб вважають не порядок, а мету створення, а також сферу, в якій може діяти та або інша особа. Так, В. Ф. Чигир до відмінних ознак юридичних осіб публічного права відносить природу акта, необхідного для виникнення юридичної особи (закон, адміністративно-правовий акт), і публічний характер цілей, для яких юридична особа створюється, наявність у неї владних повноважень. Юридичні особи приватного права створюються на підставі приватноправового акта для досягнення приватних цілей [9, с. 87].

Цивільна правосуб'єктність юридичної особи, тобто її здатність бути суб'єктом цивільних відносин, складається з цивільної правоздатності та цивільної дієздатності цієї особи.

У проекті Закону України «Про юридичні особи публічного права» юридична особа публічного права має особливу правосуб'єктність для реалізації встановлених органом (органами), що її створив, цілей своєї діяльності і виконання певних функцій.

У взаємовідносинах між юридичними особами публічного права та приватного права слід враховувати, що в загальному розумінні правоздатність і дієздатність не може бути застосована до юридичних осіб публічного права, оскільки вони наділяються імперативними повноваженнями, а так, обсяг їх право- та дієздатності буде визначатися актом про заснування такої юридичної особи.

При здійсненні цивільних прав та обов'язків юридичні особи публічного права є обмеженими, оскільки не всі засади цивільного законодавства можуть бути ними використані. Так, в Цивільному кодексі України, п.п. 3, 4 ч. 1 ст. 3 визначено, що загальними засадами цивільного законодавства є також свобода договору та свобода підприємницької діяльності, яка не заборонена законом.

Однак, для юридичних осіб публічного права, а саме державних установ та підприємств, визначено особливі правила участі в цивільних правовідносинах. Так, юридичні особи публічного права не можуть самостійно обирати контрагентів у договірних відносинах, і не мають права здійснювати підприємницьку діяльність, крім випадків, якщо це прямо передбачено метою їх створення.

Порядок укладання цивільно-правових договорів із юридичними особами публічного права визначається спеціальним законодавством. Це повинні враховувати юридичні особи приватного права, які в повній мірі користуються загальними засадами цивільного законодавства.

Таким чином, на підставі викладеного, слід зазначити, що при виникненні цивільних прав та обов'язків між юридичними особами публічного права та юридичними особами приватного права, саме на стадії укладання цивільно-правових договорів, відсутня основна ознака цивільного права – рівність сторін.

Література

1. Зубар В. М. Юридичні особи публічного права як учасники цивільних відносин. /В. М. Зубар/ Актуальні проблеми держави і права, 2008. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.apdp.in.ua/v43/07.pdf>
2. Фролов В. Д. Правочиноздатність юридичної особи та її здійснення за цивільним законодавством України (цивілістичний аспект): Дис. ... канд. юрид. наук / Одес. нац. юрид. акад. – О., 2004.
3. Харитонova О. І. Методологічні питання розмежування приватного та публічного права // Методологія приватного права: Зб. наук. пр. / Редкол.: О. Д. Крупчан та ін. – К.: Юрінком Інтер, 2003.
4. Рахманкулов Х. Р. Законодавство Республіки Узбекистан про юридичних осіб / / В кн.: Суб'єкти гражданского права. Т. 1. Алма-Ата, 2001. С. 51.
5. Solotych S. Das Zivilgesetzbuch der Russischen Foderation. Erster Teil. Einfuhrung. Nomos. Baden-Baden, 1996. S. 30.
6. Ібрагімова Т. А. Юридичні особи в Киргизькій Республіці. IV 2 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.sac-civillaw.org/beitraege/beitraege.html>
7. Асъянов Ш. Юридичні особи в Республіці Узбекистан. IV 2 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.sac-civillaw.org/beitraege/beitraege.html>
8. Блащук Т. В. Організаційно-правові форми юридичних осіб в сучасному цивільному праві. /Т. В. Блащук/ Підприємництво, господарство і право, – 2005 – с. 3-6.
9. Чигир В. Ф. Физические и юридические лица как субъекты гражданского права. – Минск: Амалфея, 2000.

Ж. В. ЗАВАЛЬНА

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ПРАВОДІЄЗДАТНІСТЬ УЧАСНИКА ДОГОВІРНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРИВАТНИХ ВІДНОСИН: АНТРОПОЛОГІЙНИЙ АСПЕКТ

Актуальність теми дослідження, результатом якого стали нижченаведені тези, обумовлюється як суто теоретичними, так і практичними потребами. Щодо необхідності розробки, з точки зору